

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์/สภาพปัญหา

พฤติกรรมก้าวร้าวและใช้ความรุนแรงของมนุษย์มีวิวัฒนาการมายาวนาน วัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงขยายตัวอย่างกว้างขวาง และแสดงออกอย่างหลากหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบที่มักเห็นได้ชัดในด้านความรุนแรงทางกายภาพ และความรุนแรงที่แฝงเร้น ที่เรียกว่าความรุนแรงในเชิงโครงสร้างหรือที่มักมองไม่เห็น สำหรับความรุนแรงที่กระทำต่อหญิงนั้น ยังมีความรุนแรงที่แฝงเร้นในลักษณะของความรุนแรงที่อ่อนโยนในรูปของอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น อุดมการณ์ความเป็นแม่และเมียที่ดี อุดมการณ์ความรักแบบโรแมนติก อุดมการณ์ผัวเดียวเมียเดียว ฯลฯ ซึ่งมีการขัดเกลาและสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน จนเกิดการยอมรับ การถูกกดขี่ของผู้หญิงเอง และผู้หญิงเองอาจเป็นผู้ต่อสู้เพื่อรักษาหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์เหล่านั้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่ยังคงเป็นเรื่องที่ถูกปกปิดในพื้นที่ส่วนตัว โดยเฉพาะความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงในครอบครัว ที่ตกอยู่ภายใต้การกีดกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทยที่ควบคุมการแสดงออกของผู้หญิงอย่างเข้มงวด ทำให้ผู้หญิงกระทำได้ทนทานอยู่เป็นเวลานานกว่าจะมีผู้รู้เห็น ดังปรากฏตามเหตุการณ์ข่าวอาชญากรรมที่พบเห็นมากมายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งยังคงไม่ได้รับการแก้ไข และศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหายังจริงจัง

สถานการณ์ปัญหาการทำร้ายทางเพศ ด้วยการข่มขืนกระทำชำเราในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายต่อผู้หญิงในครอบครัว ที่มีข้อมูลจากรายงานสถิติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว ตั้งแต่ปี 2548 ถึงกุมภาพันธ์ 2551 ของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว โดยจำแนกตามผู้กระทำและลักษณะของการกระทำ พบว่า ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่เป็นการถูกทำร้ายทางด้านร่างกายจากผู้เป็นสามีมากถึง 1,425 ราย (www.violence.in.th) และข้อมูลสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงที่มารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ ปีงบประมาณ 2551 ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจำแนกตามภูมิภาคและประเภทของการกระทำ ความรุนแรง พบว่าในทุก ๆ ภูมิภาค การกระทำรุนแรงต่อสตรี มีลักษณะเป็นการกระทำรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด

โดยเฉพาะภาคกลางมีจำนวนมากถึง 2,639 ราย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 2,534 ราย รองลงมาเป็นการกระทำความรุนแรงทางเพศ นอกจากนี้ ยังพบการกระทำความรุนแรงทางจิตใจ การละเลยทอดทิ้งและการล่วงละเมิดหรือการแสวงหาผลประโยชน์อีกด้วย ส่วนความสัมพันธ์กับผู้กระทำนั้น พบว่า ในทุกภาคของไทย ผู้ที่กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่จะเป็นคู่สมรส โดยเฉพาะในภาคกลางพบมากถึง 1,532 รายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,490 ราย (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข: 2551) นอกจากนี้ ผลการสำรวจอนามัยการเจริญพันธุ์ ปี 2549 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าในจำนวนผู้หญิงสมรสที่มีอายุ 15-49 ปี เคยถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาสูงถึงกว่า 1 ล้านคน โดยร้อยละ 64 เป็นผู้หญิงในเขตชนบท (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ: 2551)

สำหรับการกระทำความรุนแรงต่อเด็กนั้น สถิติข้อมูลเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงที่มารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ ปีงบประมาณ 2551 ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีการจำแนกตามประเภทของการกระทำความรุนแรงพบว่าในทุกภาคมีการกระทำความรุนแรงทางเพศต่อเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนมากถึง 3,241 ราย และภาคกลางมีจำนวน 3,197 ราย รองลงมาเป็นลักษณะการกระทำความรุนแรงทางกาย พบมากที่สุด ในภาคกลาง คือ จำนวน 1,004 ราย ซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีจำนวน 973 ราย โดยในทุก ๆ ภาคมีการกระทำความรุนแรงต่อเด็กที่เป็นความรุนแรงทางเพศมากที่สุด ซึ่งผู้กระทำส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์เป็นคนรู้จักใกล้ชิด เช่น เพื่อน แฟน และในภาคเหนือพบว่า มีผู้กระทำที่มีความสัมพันธ์เป็นพี่น้องหรือญาติ จำนวนมากถึง 28 ราย (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข: 2551) ข้อมูลสถิติข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าปัจจุบันมีปรากฏการณ์การทำร้ายทางเพศและทางร่างกายที่เป็นการกระทำโดยบุคคลในครอบครัว ทั้งญาติพี่น้อง สามีภรรยา และบุคคลรู้จักใกล้ชิด ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กและพบปรากฏการณ์ปัญหานี้ในทุกภูมิภาคของประเทศ

ภัยข่มขืนกระทำชำเราอาจเกิดกับผู้หญิงทุกวัย ทุกพื้นที่ และแม้กระทั่งในพื้นที่ที่ดูเสมือนจะปลอดภัยที่สุดคือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการกระทำของบุคคลในครอบครัวตนเอง และปัญหาการข่มขืนกระทำชำเราในครอบครัวมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น

ดังปรากฏการณ์ในปี 2548 มีการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2548 โดยในวันเดียวกันมีการนำเสนอคดีข่มขืนกระทำชำเราในครอบครัวที่เป็นคดีสะเทือนขวัญถึง 4 ราย รายแรกเด็กหญิงถูกพ่อเลี้ยงอดีตสามีของแม่บุกเข้ามาขูดจากบ้านบังคับช้อนท้ายมอเตอร์ไซด์ พาไปข่มขืนกระทำชำเรา โดยแม่ให้การว่าอดีตสามีขอคืนดีแต่ปฏิเสธเพราะทนพฤติกรรมไม่ไหวและเชื่อว่าก่อเหตุข่มขืนกระทำชำเราลูกสาวตนเพื่อล้างแค้นที่เธอไม่ยอมคืนดี รายที่สองพ่อแจ้งจับ

ลุงแท้ ๆ พาหลานสาววัย 15 ไปขึ้นใจ และโทรศัพท์เรียกพรรคพวกเป็นคนในหมู่บ้านทั้งหนุ่มและแก่กว่า 20 คน มาข่มขืนกระทำชำเราอีก บางครั้งจะรุมขึ้นใจครั้งละ 5-10 คน เหตุที่ต้องอดทนมาตลอดเพราะถูกข่มขู่หากนำเรื่องไปเปิดโปงจะฆ่าทั้งครอบครัว รายที่สาม พ่อแท้ ๆ ข่มขืนกระทำชำเราลูกสาวอายุ 14 ปี จนตั้งครรภ์และคลอดลูกก่อนกำหนด แม่เข้าห้ามแต่ถูกสามีทำร้ายและข่มขู่หากนำเรื่องบอกใคร ผู้ต้องหารับสารภาพว่าข่มขืนกระทำชำเราบุตรสาวมาตลอดและข่มขู่ห้ามบอกใคร อ้างเหตุรกรยาไม่ยอมหลับนอนด้วย รายสุดท้ายพ่อแท้ ๆ อายุ 62 ปี เคยข่มขืนกระทำชำเราลูกในไส้แล้วพาแยกไปอยู่กินฉันทะมีเมีย มีลูกด้วยกัน 3 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 1 คน ต่อมาได้บังคับขึ้นใจลูกสาว อายุ 15 ปี ที่เกิดจากลูกสาวตัวเองติดต่อกันหลายครั้ง จนตั้งครรภ์ได้ 6 เดือน ผู้ต้องหาปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหาอ้างว่าเด็กทำงานและพักอยู่ในที่ทำงาน นาน ๆ จะกลับบ้าน อาจมีผู้ชายอื่นมาติดพัน แต่รับสารภาพว่าข่มขืนกระทำชำเราบุตรสาวซึ่งเป็นแม่ของเด็ก และเป็นลูกสาวที่เกิดกับภรรยาเก่าจริงตั้งแต่เมื่ออายุ 12 ปี

ในปี 2549 หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 30 พฤษภาคม 2549 นำเสนอข่าวว่า สลดเด็กหญิงปัญญาอ่อนวัย 14 ปี ถูกญาติที่เป็นน้องเขยของแม่ทำร้ายทางเพศในครอบครัว โดยผู้กระทำอายุ 60 ปี กับหลานที่เป็นลูกน้องสาวของแม่ ซึ่งหลานมีอายุเพียง 8 ขวบ ได้ร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงดังกล่าว โดยขณะเกิดเหตุแม่ไม่ได้พามาแจ้งความทันที เนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน เกรงจะได้รับอันตรายเพราะอยู่กันตามลำพังสองแม่ลูก ส่วนสามีเสียชีวิตแล้ว คดีนี้สะท้อนถึงความเสื่อมเสียทางศีลธรรมที่แม่แต่คนปัญญาอ่อนก็ยังลงมือข่มขืนกระทำชำเรา โดยผู้สูงอายุและเด็กวัยเพียง 8 ขวบ เป็นผู้ร่วมกระทำ อีกรายหนึ่งผู้สูงอายุหญิง วัย 66 ปี ถูกหลานชายวัย 25 ปี ข่มขืนกระทำชำเราและฆ่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม 2549 เสนอข่าวว่า ในเบื้องต้นผู้ต้องหาปฏิเสธแต่พบบรรณานที่เป็นหลักฐาน เหตุที่ฆ่ายายเป็นเพราะเข้าไปขโมยเงินเพื่อไปกินเหล้ากับเพื่อน แต่บังเอิญยายตื่นจึงใช้ผ้าห่มปิดหน้าและยายคืนเงินจ้ดจั้น จึงใช้มีดกดเข้าที่ใบหน้าเพื่อไม่ให้ส่งเสียงร้องจนยายหนีไป

ในปี 2550 หนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับวันที่ 29 มิถุนายน 2550 ได้ติดตามและนำเสนอข่าวในคดีที่ลุงเขยแท้ ๆ ข่มขืนกระทำชำเราหลานจนตั้งท้อง โดยเนื้อหาว่าเกิดขึ้นจากที่แม่ของเด็กนำความเข้าร้องเรียนต่อมูลนิธิปวีณาฯ ว่าเด็กหญิงแก้ว (นามสมมติ) ลูกสาววัย 11 ขวบ ได้คลอดลูกออกมาโดยก่อนหน้าได้ฝากลูกสาวไปเลี้ยงไว้กับพี่สาวตั้งแต่อายุ 2 ขวบ และไม่คอยได้เจอลูกจนผ่านมาระยะหลัง ๆ พบว่าเด็กมีอาการเครียดและเจ็บท้องไปหาหมอพบว่าท้อง แล้วคลอดบุตรออกมาจึงพามาร้องเรียนที่มูลนิธิฯ และแจ้งความตามลำดับ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบทราบว่าเป็นนายฉลาดซึ่งเป็นลุงผู้ลงมือข่มขืนกระทำชำเราจริง และต่อมาวันที่ 30 มิถุนายน 2550 หนังสือพิมพ์

เกือบทุกฉบับก็เสนอข่าวว่า ลูกของเด็กที่ถูกกระทำได้แขวนคอตายหนีความผิดพร้อมทั้งเขียนลาตายไว้ที่พื้นของห้องขัง

นอกจากความรุนแรงของปัญหาการข่มขืนกระทำชำเราในครอบครัวส่วนใหญ่จะเกิดกับเด็กหญิงแล้ว ยังปรากฏว่าการข่มขืนกระทำชำเราในครอบครัวที่เกิดกับผู้หญิงที่อ่อนแอกว่า เช่น การข่มขืนกระทำชำเราผู้หญิงสูงอายุ ผู้หญิงพิการหรือมีจิตบกพร่อง รวมทั้งการข่มขืนกระทำชำเราคู่สมรส ซึ่งในกรณีนี้สังคมไทยยังไม่มี การเก็บสถิติการกระทำรุนแรงทางเพศในคู่สมรส เนื่องจากการกระทำรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สมรส ไม่ถือเป็นความผิดในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาก่อน พ.ศ. 2550 อย่างไรก็ตามมีกรณีที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย สามีสืบสารภาพว่าฆ่าภรรยา เนื่องจากปลุกภรรยาขึ้นมาประกอบกิจทางเพศแต่ภรรยาไม่ยอม ด้วยอารมณ์หึงหวงจึงใช้มือบีบคอภรรยา ประกอบกับภรรยาต่อสู้และใช้เล็บข่วนที่หน้าอกจนเป็นแผลเกิดความเจ็บปวดจึงใช้กำลังบีบคอภรรยาจนตาย อีกกรณีหนึ่งของฮอทไลน์สามีวัย 65 ปี มีภรรยาหลายคนแต่อยู่กับภรณาน้อยที่เปิดร้านของชำเลี้ยงดูครอบครัว สามีไม่มีอาชีพอะไรและป่วยมา 5 ปี มีอาการทางสมองและความต้องการทางเพศหมดไป ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์เลย ต่อมามีอาการดีขึ้นและพยายามเรียกร้องทางเพศแต่ภรรยาปฏิเสธ จึงกลายเป็นเรื่องทะเลาะทู่ตีทำร้ายร่างกายภรรยาเสมอมา และพยายามทำลายด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เช่น ขโมยเงิน พาเพื่อนมากินเหล้าไม่จ่ายเงิน ถ้าสุดชอบเอามิดเก็บไว้ที่ได้หมอน ตอนกลางคืนชอบถือมิดไปชะโงกดูตามมุ้งลูกสาว มุ้งหลาน และมุ้งที่เมียนอน ทำให้ทุกคนผวาว่าจะเกิดเหตุร้ายแรงขึ้นเมื่อไหร่ ข้อขัดเจนในกรณีทั้งสองคือ ผู้ชายรู้สึกสูญเสียอำนาจในการควบคุมภรรยาเนื่องจากภรรยาปฏิเสธที่จะมีเพศสัมพันธ์ด้วย จึงไม่มีใครรับรู้แต่ผู้ชายรู้สึกเสียหน้า และอยู่ในภาวะไร้อำนาจที่จะชักจูงให้ผู้หญิงต้องการเขาทำให้ลูกแก่โทสะและพยายามใช้อำนาจทางกำลังเข้าบังคับ จนถึงขั้นคุกคามทำร้ายและฆ่าภรรยาตาย (อรอนงค์ อินทรวิจิตร : 2543)

เรื่องราวเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว มีทุกสถานะ และทุกวัยไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ คนพิการ หรือคนชรา และความรุนแรงทางเพศและทางร่างกายที่เกิดขึ้นในครอบครัว มักเป็นเรื่องที่ถูกปิดบังไว้เป็นเวลานาน เพื่อรักษาหน้า รักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ชาย และผู้หญิงรู้สึกอับอายจึงไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราว ทำให้กลไกทางกฎหมายไม่สามารถใช้ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำให้ได้รับความเป็นธรรมได้ และผู้กระทำผิดก็ไม่ได้รับการลงโทษ

ปัจจุบันแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นความสำคัญ และพยายามเร่งรัดแก้ไขสถานการณ์ปัญหาข้างต้น แต่การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ก็ยังเป็นเรื่องยากที่รัฐจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ หากผู้ที่เผชิญกับปัญหาไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวหรือแม้ว่าเรื่องราวปรากฏต่อ

สังคมแล้ว ก็มักถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์ตำหนิติเตียนและพิพากษาลงโทษฝ่ายหญิงมากกว่าผู้ชาย การเรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคมเพื่อความเข้าใจและสนับสนุนฝ่ายหญิงจึงเป็นเรื่องยาก ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังเข้าไม่ถึงความซับซ้อนของปัญหาความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงในครอบครัว ปัญหาความเป็นธรรมสำหรับผู้หญิงมักถูกจัดลำดับความสำคัญไว้หลังสุด หรือถูกเบี่ยงเบนด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่สังคมเชื่อว่ามีลำดับสำคัญมากกว่าอยู่เสมอ

ความรุนแรงในเชิงโครงสร้างกับการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัว

ปัจจุบันความรุนแรงในครอบครัว จัดเป็นหนึ่งในปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐ ซึ่งกระทบต่อสตรีและเด็กเป็นวงกว้างที่สุด เพราะความรุนแรง ในยุคโลกาภิวัตน์ มี 2 รูปแบบ คือ ความรุนแรงในเชิงโครงสร้างและความรุนแรงในเชิงกายภาพ ความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นความรุนแรงทางกายภาพมีความเชื่อมโยงกันอยู่กับความรุนแรงในเชิงโครงสร้างอย่างใกล้ชิด โดยความรุนแรงแบบไม่ลงมือหรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้านหนึ่ง คือ อคติ ได้แก่ อคติทางเพศ ทางเชื้อชาติ และสีผิว และการเก็บกดและการกดขี่ ที่มีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเมือง รวมทั้ง ลัทธิถือเพศ (Sexism) ถือเป็นตัวเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงต่อสตรี ทำลายความกลมกลืนในการร่วมมือกันทางเพศ สร้างสังคมผู้ชายเป็นใหญ่ซึ่งมีลักษณะนิยมความรุนแรงและชอบการแข่งขัน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อทัศนคติ ค่านิยมของบุคคล ไปจนถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง แม้ว่าเป็นการปฏิบัติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันตามปกติ แต่เมื่อรวมกันแล้วจะกลายเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะแก้ไข ส่งผลให้ปัญหาความรุนแรงบางเรื่อง โดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้นและกลายเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากไปด้วย

นอกจากนี้ยังมี ลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) หรือลัทธิแบบชาตินิยมครอบงำชาติอื่น เกิดจักรวรรดินิยมแบบใหม่เป็นการครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทำให้เกิด ลัทธิวัตถุนิยม (Materialism) ได้แก่ ความรักเงิน ความปรารถนาในเนื้อหนัง การนิยมของฟุ่มเฟือย ซึ่งผลให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงตามมามากมาย ความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง จึงถือเป็นรากฐานของความรุนแรงในทางกายภาพ ขณะเดียวกันความรุนแรงทางกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในด้านความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่แพร่หลายที่สุดและผู้ตกเป็นเหยื่อเกือบทั้งหมดเป็นสตรีและเด็ก ก็ส่งผลกระทบต่อกับความรุนแรงในระดับชุมชนและสังคมเช่นกัน โดยมีสาเหตุสำคัญเนื่องจากลัทธิถือเพศและโครงสร้างสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งภาพสะท้อนของปัญหาดังกล่าว คือ มีการบังคับทำแท้ง ไปจนถึงเมื่อเป็นหม้ายยามชรา สตรีที่ถูกทำร้ายมีทุกเชื้อชาติ การศึกษา สีผิว และฐานะทางสังคม ยิ่งไปกว่านั้น ความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นพื้นฐานของความรุนแรงในชุมชน ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ท้องถนน และในที่ทำงาน และอาจยกระดับเป็นความรุนแรงจาก

องค์กรอาชญากรรม ที่สำคัญได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การพนัน การค้าอาวุธเถื่อน และ อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ หรืออาชญากรรมในไซเบอร์สเปซ เป็นต้น (อนุช อาภาภิรมย์: 2543)

การทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิง หากพิจารณาแง่มุมความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย ในแง่ของความรุนแรงในเชิงโครงสร้างทางวัฒนธรรม จะพบว่าระบบความคิด ความเชื่อ ความรู้ และภาษาในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนไม่เห็นว่ามีการเอารัดเอาเปรียบกัน โดยเฉพาะความเชื่อที่ เป็นรากฐานของปัญหาข่มขืน คือ ความเชื่อว่าโดยธรรมชาติผู้ชายมีความ ต้องการทางเพศที่ต้องการระบายออก ผู้หญิงไม่ได้รับการมองว่ามีความเท่าเทียมกับชาย ผู้หญิงถูก มองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ อยู่ในภาวะพึ่งพิงและต้องการผู้ปกป้องดูแล ผู้หญิงเป็นกรรมสิทธิ์ของชาย ผู้เป็นสามี บิดา หรือผู้มีอำนาจปกครอง และความคิดเรื่องการแบ่งแยกพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ สาธารณะ ทำให้ความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้าน โดยบุคคลใกล้ชิดถือเป็นเรื่องส่วนตัว ยากที่อำนาจรัฐจะเข้าไปแทรกแซงเพื่อแก้ไขปัญหา (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2539)

ปัญหาการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัวนั้น ความทุกข์ยากที่ผู้หญิงต้องเผชิญมิใช่ มีเพียงความรุนแรงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังมีความรุนแรงที่อยู่ในโครงสร้าง เป็นผลมาจาก อำนาจ ทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและจารีตประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งอำนาจที่มาจากองค์ความรู้ ที่ส่วน หนึ่งก่อตัวจากอคติทางเพศภาวะ ประกอบกับการตอกย้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงผ่านสื่อต่าง ๆ ในยุค ปัจจุบัน ได้ส่งผลต่อการขยายอคติทางเพศต่อผู้หญิงไปอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นภาพเหมารวม ทางลบต่อผู้หญิง เช่น ภาพเหมารวมที่ มองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ เป็นที่ระบายนรก มีคำเปรียบ เปรยว่า หญิงเป็นดอกไม้ ชายเป็นแมลง ภรรยาเป็นสมบัติของสามีฯ รวมทั้งการนำเสนอภาพลักษณ์ ผู้หญิงผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการข่มขืน โดยเฉพาะสื่อลามกอนาจารต่าง ๆ ที่มี ลักษณะขั้วและเร้าอารมณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกทางเพศ เป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงว่าเป็น ที่รองรับอารมณ์ทางเพศของชาย ส่งผลให้การข่มขืนผู้หญิงเกิดขึ้นมากมาย (อมรสิริ สันต์สุรติกุล , 2539)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวไทย

ในประเด็นนี้ มีงานศึกษาถึงสถานภาพของผู้หญิงในอดีตของสังคมชาวภาคเหนือที่พบว่า ในสังคมอดีต โดยปกติภายหลังการแต่งงานผู้ชายจะเป็นฝ่ายย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านของภรรยา หรือ ปลุกเรือนในบริเวณบ้านภรรยาและลูกเขยกลายเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานภายในครอบครัว และ อยู่ภายใต้อำนาจของพ่อตาที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน และพ่อแม่อาจแบ่งที่นาให้กับลูกเขยและลูกสาว ใช้ทำกิน หรือคิดค่าเช่าราคาถูก เมื่อลูกสาวคนต่อไปแต่งงาน ลูกเขยก็จะเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่อีก เช่นเดียวกันและปลุกเรือนในบริเวณใกล้เคียงกัน กลายเป็นกลุ่มครัวเรือนแบบ “มาตุพงศ์”

ที่เกี่ยวข้องและสืบเชื้อสายร่วมกันทางแม่ แม่และลูกสาว พี่สาวน้องสาว มีความใกล้ชิดสนิทสนมตลอดไปจนชั่วชีวิต การสืบทอดมรดกจะตกทอดจากยายไปสู่แม่ ลูกสาว และหลานสาว ผู้หญิงเป็นแกนกลางของระบบครอบครัวและเครือญาติ บวกกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษหรือ “ผีปู่ย่า” เป็นวิญญาณบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายตกทอดมาจากฝ่ายมารดา ความสำคัญของสายตระกูลจึงตกอยู่ที่สมาชิกเพศหญิง ในฐานะเป็นแกนกลางของระบบเครือญาติ ความเป็นปึกแผ่นของเครือญาติฝ่ายหญิง ทำให้บทบาทฐานะของผู้หญิงมีความเข้มแข็ง และมีหลักประกันชัดเจนแน่นอน ภายในกลุ่มครัวเรือนแบบมาตุพงศ์ ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการผลิต การค้าขาย พิธีกรรมทางศาสนา ไปจนถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของครัวเรือน ผู้หญิงจึงมีบทบาทฐานะสำคัญของสังคมและเป็น “ผู้ผลิต” ของสังคมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตก และอคติต่อหญิงซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมตะวันตก ได้เข้ามาโดยผ่านสื่อต่าง ๆ การขยายตัวของอำนาจรัฐ และอุดมการณ์อำนาจของชนชั้นสูงที่ยึดมั่นในคตินิยมแบบ “ชายเป็นใหญ่” รูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงจากจารีตประเพณีที่กำหนดให้ผู้ชายนำตัวเองมอบเป็นแรงงานของครัวเรือนฝ่ายหญิง การสร้างความสมานฉันท์และพันธมิตรทางการเมืองระหว่างกลุ่มเครือญาติสองกลุ่มโดยการแต่งงาน ถูกแทนที่โดยการกำหนด “ราคา” ค่าตัวของผู้หญิงด้วยเงิน และหญิงสาวส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเดินทางไปทำงานในเมืองทำให้ผู้หญิงกลายเป็นสิ่งมีค่าที่หายากและราคาแพง เกิดการทะเลาะวิวาทแย่งชิงผู้หญิงระหว่างหมู่บ้าน ในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน บางครัวเรือนเหลือเพียงลูกชายและต้องการแต่งงานให้เข้ามา เพื่อรักษาและเพิ่มแรงงานในครัวเรือน และบ่อยครั้งที่การยินยอมให้ ลูกสาวย้ายไปอยู่บ้านสามีหลังแต่งงาน หมายถึง การที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงได้ค่าสินสอดเพิ่มขึ้นจากการเจรจาต่อรองเมื่อเพิ่มเงื่อนไขใหม่เข้าไปในการแต่งงาน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้อำนาจต่อรองภายในครอบครัวของผู้หญิงลดน้อยลงไปตามลำดับ บทบาทฐานะของสังคมของผู้หญิงตกต่ำลงอย่างชัดเจน กลุ่มครัวเรือนแบบมาตุพงศ์เริ่มมีแนวโน้มอ่อนกำลังลงและอาจสลายตัวไปในอนาคตอันใกล้ ศ สันตสมบัติ: 2534)

ยศ สันตสมบัติ (2534) กล่าวถึง การผูกขาดอำนาจทางสังคมของผู้ชาย เป็นลักษณะสากลที่เกิดขึ้นในแทบทุกสังคมวัฒนธรรมทั่วโลก และหลักฐานทางมานุษยวิทยาได้ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความเป็นจริงข้อนี้ ถ้าพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบเครือญาติและการแต่งงาน จากการสำรวจระบบเครือญาติและการแต่งงานของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่าใน 75% ของสังคมทั่วโลก ผู้หญิงจะย้ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของสามีหลังแต่งงาน (patrilocal residence) แต่ในทางกลับกัน มีเพียง 10% ของสังคมทั่วโลกเท่านั้นที่ผู้ชายย้ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของฝ่ายภรรยาภายหลังการแต่งงาน (matrilocal residence)

2. **การสืบสกุล** เด็ก ๆ จะสืบสกุลข้างพ่อ (patrilineal) มากกว่าข้างแม่ถึงห้าเท่า และแม้แต่ในสังคมแบบมาดัลที่เด็กสืบสกุลข้างแม่ เด็กผู้ชายจะอยู่กับน้ำหรือลุงที่เป็นน้องชายหรือพี่ชายของแม่ น้ำหรือลุงซึ่งเป็นผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจสิทธิขาดในตัวเด็ก ไม่ใช่ผู้หญิงที่เป็นแม่หรือยาย

3. **ระบบการเมืองการปกครอง** แสดงให้เห็นลักษณะที่เหลื่อมล้ำทางเพศอย่างเห็นได้ชัด หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าเผ่า กษัตริย์และผู้นำประเทศมักเป็นชายมากกว่าหญิง แม้บางประเทศมีผู้นำเป็นผู้หญิง แต่คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้ชาย แสดงให้เห็นว่า อำนาจในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ในมือของเพศชายมากกว่าเพศหญิง

4. **ระบบความเชื่อและศาสนา** แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเพศอย่างชัดเจน หมอผีผู้ทรงอำนาจในทางไสยศาสตร์เวทมนตร์คาถา มักเป็นชายมากกว่าหญิงในแทบทุกสังคม ศาสนาและองค์กรทางศาสนา มักจะได้รับการผูกขาดและชี้นำโดยเพศชาย กฎเกณฑ์ทางศาสนายังแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศ เช่น กฎเกณฑ์ข้อห้ามที่กีดกันไม่ให้ผู้หญิงบวชเป็นพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ความเชื่อว่าประจำเดือนของผู้หญิงเป็นสิ่งสกปรก เป็นต้น

5. **การแบ่งแยกงาน** แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศอย่างชัดเจน ผู้หญิงในแทบทุกสังคมทั่วโลก จะได้รับการมอบหมายภารกิจประจำวันที่หนักอึ้ง ในสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม ผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในการผลิตที่เท่าเทียมหรือบางครั้งมากกว่าผู้ชาย แต่ผู้หญิงมักถูกขนานนามว่าเป็นแม่บ้านแม่เรือน ในขณะที่ผู้ชายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้สมควรมีสิทธิอำนาจในการเป็นหัวหน้าครอบครัว

ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ที่บรรยายเกี่ยวกับลักษณะสังคมวัฒนธรรมและการแบ่งแยกบทบาทตามเพศ (sex roles) ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการครอบงำหรือการผูกขาดอำนาจโดยฝ่ายชายเป็นลักษณะสากล ที่เกิดขึ้นในแทบทุกสังคมทั่วโลกที่นักมานุษยวิทยาได้ศึกษาและบันทึกข้อมูลเอาไว้ งานศึกษาในส่วนนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยเป็นตัวอย่างที่ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายในครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไป และอาจกล่าวได้ว่าเกือบทุกสังคมและวัฒนธรรมในโลก เป็นสังคมและวัฒนธรรมแบบปิตาธิปไตย

การศึกษาการทำร้ายทางเพศในครอบครัวโดยใช้มุมมองสตรีนิยม

ในการศึกษานี้ได้เน้นที่การศึกษากฎหมายด้วยมุมมองของสตรีนิยม และให้ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขกฎหมาย เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในการเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคมต่อสตรีเป็นสำคัญ จึงเป็นการศึกษาที่แตกต่างจากองค์ความรู้สาขาอื่น ๆ เพราะในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ

ผู้หญิงทุก ๆ เรื่องของสาขาวิชาสตรีศึกษา (Women's Studies) มีความแตกต่างไปจากสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์กระแสหลัก กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่มีปรัชญาของตนเองที่เรียกว่า สตรีนิยม (Feminism) ซึ่งความสำคัญในการทำความเข้าใจสตรีศึกษาจะต้องพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างเพศภาวะ อย่างมีบริบททางด้านกาล (Time) และเทศะ (Space) กำกับไปด้วยอย่างขาดไม่ได้ สตรีนิยม (Feminism) มีผู้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการต่อสู้หรือรณรงค์เพื่อสิทธิของผู้หญิง ในทัศนะ สตรีนิยมเห็นว่า หญิง ผู้หญิงถูกกดขี่อย่างเป็นระบบ สอง มีความเชื่อว่าความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ (Gender) ไม่ได้ก่อกำเนิดหรือฝังอยู่ในความแตกต่างระหว่างเพศ (Sexes) ต่าง ๆ แต่เป็นสิ่งที่ประกอบ สร้างทางสังคมหรือถูกประดิษฐ์ขึ้นมา และความสัมพันธ์ทางเพศภาวะนี้ไม่ใช่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ สาม สตรีนิยมหมายถึงความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทาง เพศภาวะด้วย ประเด็นของเพศภาวะ Gender) หรือเพศ (Sexes) คือสิ่งที่สตรีนิยมสำนักใดก็ตามจะต้อง ยืนยันความสำคัญของลักษณะเฉพาะของความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะเพศ ภาวะผูกติดอยู่และสัมพันธ์กับเครื่องหมายบ่งบอกความแตกต่างทางสังคมอื่น ๆ ที่เรียกว่าการจัด ประเภททางสังคม (social categorization) ซึ่งรวมเอาชนชั้น (Class) เชื้อชาติ (Race) และหรือชาติพันธุ์ (Ethnicity) ช่วงวัยหรืออายุ (Age) และแนวการใช้ชีวิต (Life styles) ต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้น จึงควรที่ต้อง ตระหนักให้ดีว่าการเป็นผู้หญิง หรือคำว่า “ผู้หญิง” มีความหมายอะไรนั้น เป็นสิ่งที่แปรผันไม่ตายตัว และยังขึ้นอยู่กับบริบท (Context) หรือเงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2549)

สตรีนิยมมี จุดเน้น สำคัญที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในแง่ที่เป็น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยชี้ว่า อำนาจเป็นสิ่งสร้างทางสังคม (socially constructed) ที่มีทั้งอำนาจ ที่มีลักษณะเป็นลบหรือทำลาย ที่มีลักษณะน่ากลัว เช่น การใช้กำลังบังคับ คุกคาม ขู่เข็ญและทำลาย หรืออำนาจที่คนไทยเรียกว่า “พระเดช” และอำนาจที่ละมุนละม่อม อ่อนโยน/อ่อนหวาน ไม่มี ลักษณะการใช้ความรุนแรงแบบเปิดเผยหรือที่คนไทยเรียกว่า “พระคุณ” ซึ่งถือเป็นอำนาจที่บวก หรือสร้างสรรค์ เช่น ความรัก ความจงรักภักดี ความกตัญญู ศีลธรรม จริยธรรม และกฎหมายบาง เรื่องที่คนยอมรับและปฏิบัติตามเพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น ๆ รวมทั้งอำนาจ ของความรู้ ก็เป็นสิ่งสร้างทางสังคมเช่นกัน ตัวอย่างเช่น กฎหมายต่าง ๆ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา กฎหมายครอบครัว ฯลฯ ซึ่งอำนาจของกฎหมาย นั้นมีที่มาที่ไป กล่าวคือ “ตำแหน่ง แห่งที่” (Situated) ทางเวลาหรือกาล (Time) และเทศะ (Space) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้น (ที่มีความ เป็นมา) ทางประวัติศาสตร์ (Historical Construction) นั่นเอง ดังนั้นการทำความเข้าใจในเรื่อง อำนาจจึงต้องทำโดยการศึกษา “กระบวนการสร้างอำนาจ” ที่มีที่มาจากหลายแหล่ง เช่น อำนาจทาง เศรษฐกิจ ได้แก่เงิน การเข้าถึงปัจจัยการผลิตหรือทรัพยากรต่าง ๆ อำนาจทางการเมือง เช่นการเข้า ถึงตำแหน่งทางการเมือง การทำหน้าที่ในการบริหารปกครองประเทศ อำนาจตามจารีตประเพณี คือ

อำนาจที่อ้างความชอบธรรมจากขนบธรรมเนียมที่เกิและสืบทอดมาจากอดีตกาล และอำนาจทางวัฒนธรรม เช่น อำนาจที่มาจากประเพณี ความเชื่อและศาสนา อำนาจของผี “บรรพบุรุษ” เป็นต้น อำนาจที่เกิดจาก “เพศ” และ “เพศภาวะ” ถือเป็นหัวใจสำคัญในการอธิบาย ความสัมพันธ์หญิงชายที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ที่นักสตรีนิยมเรียกว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบ “ปีตาธิปไตย” หรือ “ชายเป็นใหญ่” นั้น อ้างว่าเป็นเรื่องความสัมพันธ์ที่เกิดจากธรรมชาติ หรือ กฎของธรรมชาติที่กำหนดให้ผู้ชายเข้มแข็งกว่าผู้หญิง และอ้างต่อไปว่าเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเป็นเรื่องของธรรมชาติหรือธรรมชาติกำหนด จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เพราะเป็นการจัดธรรมชาติหรือ ฝืนธรรมชาติ วิธีคิดหรือคำอธิบายดังกล่าว เป็น “ความรู้” ที่เป็นแบบ “สารัตถะนิยม” (Essentialism) ความรู้ดังกล่าวเป็นการอธิบายด้วยการอ้างอิงวิทยาศาสตร์ซึ่งในทัศนะของนักสตรีนิยมถือว่าเป็น ความรู้ของผู้ชาย สร้างโดยผู้ชาย เพื่อผู้ชาย ฉะนั้นวิชาวิทยาศาสตร์จึงเป็นวิชาที่มีอคติต่อเพศหญิง/ผู้หญิง ที่นักสตรีนิยมเรียกว่า อคติทางเพศหรืออคติทางเพศภาวะ (Sex/Gender Bias) ซึ่งนำไปสู่ประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือ (1) การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง (Discrimination Against Women) (2) ความจำเป็นต่าง ๆ ของผู้หญิงไม่ได้รับการตอบสนอง (Unsatisfied Needs Of Women) และ (3) ความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากเหง้า (Radical Change) หรือการปฏิวัติ (Revolution) ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาข้อ (2) ซึ่งทั้งสามข้อนี้ถือเป็นภารกิจของนักสตรีนิยม (ฉลาดชาย รมิตานนท์: 2549)

สำหรับกรณีปัญหาการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัว ความทุกข์ที่ผู้หญิงเผชิญเป็นผลของความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง อันเนื่องมาจากอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และจารีตประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งอำนาจที่มาจากความรู้ ที่ส่วนหนึ่งก่อตัวเป็นอคติทางเพศ หรืออคติทางเพศภาวะ รวมทั้ง การตอกย้ำภาพลักษณ์ผู้หญิงผ่านสื่อต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน ที่ส่งผลให้เกิดภาพเหมารวมในทางลบต่อผู้หญิง อันนำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และทำให้ผู้หญิงขาดความสามารถในการเข้าถึงสิทธิและประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในชีวิตประจำวัน และจำต้องอดทนทรมานกับความรุนแรงทางกายภาพในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกทำร้ายทางเพศในครอบครัว ซึ่งถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวที่ร้ายแรงที่สุด และส่งผลกระทบต่อทั้งต่อบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ ครอบครัว ชุมชน และสังคมในวงกว้าง

ความสำคัญของการใช้องค์ความรู้สตรีศึกษาในการศึกษาปัญหาการทำร้ายทางเพศใน

ครอบครัว

ปัจจุบันแม้ว่าหลายหน่วยงาน ได้เล็งเห็นความสำคัญ และพยายามเร่งรัดแก้ไขสถานการณ์ปัญหาข้างต้น แต่การแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว ก็ยังเป็นเรื่องยากที่รัฐจะเข้าไปให้ความ

ช่วยเหลือ หากผู้ที่เผชิญกับปัญหาไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราว หรือแม้ว่าเรื่องราวปรากฏต่อสังคมแล้ว ก็ยังคงถูกสังคมพิพากษาด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ตำหนิติเตียนฝ่ายหญิงมากกว่า การเรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคมเพื่อความเข้าใจและสนับสนุนฝ่ายหญิงก็เป็นเรื่องยาก ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังเข้าไม่ถึงความซับซ้อนของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในครอบครัว ปัญหาความเป็นธรรมของผู้หญิงมักถูกจัดลำดับความสำคัญไว้หลังสุด หรือถูกเบี่ยงเบนด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่สังคมจัดว่ามีลำดับสำคัญกว่า เช่น สถาบันครอบครัว ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนที่เป็นลูกหลาน ฯลฯ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และองค์ความรู้ในระบบคิดแบบโครงสร้างหน้าที่ และการอยู่อย่างผสมกลมกลืน ความสมดุล ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ครอบงำศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน และยังเป็นองค์ความรู้กระแสหลักที่หล่อหลอมอุดมการณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ในสังคมไทยต่อไป

โดยที่ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การละเลยแง่มุมของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายในองค์ความรู้ในอดีต บวกกับความซับซ้อนที่อยู่ในบริบทที่หลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และความซับซ้อนที่เพิ่มมากขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งทำให้ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนสลับซับซ้อนและหลากหลาย จึงยากที่จะทำความเข้าใจได้ด้วยความรู้เพียงสาขาใดสาขาหนึ่ง จนอาจกล่าวได้ว่า หากปราศจากการศึกษาในแง่มุมขององค์ความรู้สตรีศึกษา¹ ก็อาจจะไม่สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหญิงในสังคมปัจจุบัน ได้ดีพอ ยิ่งไปกว่านั้น การดำเนินนโยบายหรือการปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐอาจจะกลายเป็นการตอกย้ำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทวีความรุนแรงมากขึ้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาประเด็นการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัว เพื่อค้นหาความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัว และเพศวิถีที่ชายมีอำนาจเหนือหญิง และการควบคุมกดขี่หญิงด้วยอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ครอบครัวในสังคมไทย โดยใช้การวิเคราะห์ทฤษฎี เพราะเห็นว่าทฤษฎีเป็นภาพสะท้อนฐานรากของมิติทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และอุดมการณ์ต่าง ๆ ในวิถีชีวิตประจำวันของครอบครัว และมุ่งผลักดันให้มีการแก้ไขโครงสร้างทางสังคมในส่วนกฎหมาย รวมทั้งอุดมการณ์ทางความคิดของนักกฎหมาย เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางสังคมแก่ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อ โดยเห็นว่าเป็นทางออกหนึ่งในการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังเห็นว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ชัดเจนที่สุดในการกำหนดฐานะและบทบาทของผู้หญิง ในบางกรณีกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเลือกปฏิบัติต่อเพศหญิง ซึ่งแม้แต่หลักการเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายเองก็อาจเป็นตัวกำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติและการเข้าถึงสิทธิและโอกาสต่าง ๆ ของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อด้วยกระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถเป็นไปอย่างเท่าเทียม เนื่องจากการ

กีดกันด้วยทบัตยัติของกฎหมาย หลักการของกฎหมาย ไปจนถึงระบบคิขของนักกฎหมาย รวมทั้งข้อจำกัดจากความแตกต่างระหว่างหญิงชายในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

ในการศึกษานี้ เป็นการศึกษาค้นหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะในประเด็นการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัว โดยใช้องค์ความรู้สตรีศึกษาในการอธิบายปรากฏการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ด้วยการมองกฎหมายทะลุผ่านสายตาของนักสตรีนิยม และใช้การวิพากษ์กฎหมาย เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายกับวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทางเพศในครอบครัว และสะท้อนให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งของปัญหาการทำร้ายทางเพศต่อผู้หญิงในครอบครัวว่า เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ชายที่มีอำนาจเหนือผู้หญิง ในพื้นที่ที่ชายมีอำนาจมากที่สุด คือ “ครอบครัวไทย” ที่มีการรับรองอำนาจชายเป็นใหญ่ไว้ ทั้งภายในระบบกฎหมาย และในระบบสังคมและวัฒนธรรม โดยได้กำหนดคำถามในการวิจัย คำนียามเฉพาะในการศึกษา และวัตถุประสงค์ ในการศึกษาไว้ดังนี้

1.2 คำถามในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้ศึกษามุ่งตอบคำถามวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. มุมมองของสตรีนิยม ในการศึกษาความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายผู้หญิงในครอบครัว เป็นอย่างไร
2. กฎหมายและระบบคิขของผู้ใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษา สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความซับซ้อนเรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายผู้หญิงในครอบครัวหรือไม่ อย่างไร
3. หากนำมุมมองของสตรีนิยม มาใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายต่อผู้หญิงในครอบครัว ในกฎหมายไทยจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอย่างไร

1.3 คำนียามศัพท์เฉพาะ

ความซับซ้อน หมายถึง ความเชื่อมโยงของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย อันเป็นรากฐานของปัญหาการทำร้ายทางเพศ ในกรณีการข่มขืนกระทำชำเราผู้หญิงในครอบครัว

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในแง่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ผู้ชายกดขี่และครอบงำผู้หญิง ซึ่งทำให้หญิงมีสถานภาพด้อยกว่าชายและไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม

ผู้หญิง หมายถึง ผู้หญิงในทุกช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนสตรี สตรี และผู้สูงอายุสตรี ที่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติในครอบครัว เช่น ภรรยา ลูกสาว บุตรบุญธรรม หลานสาว ย่า ยาย และความสัมพันธ์จากการสมรส ฯลฯ

ครอบครัว หมายถึง บุคคลที่มาอยู่ร่วมกันในครอบครัว โดยเป็นเครือญาติตามสายโลหิต และการสมรส รวมทั้งผู้อยู่กินฉันท์สามีภรรยาโดยมิได้สมรส และบุตรบุญธรรม

สังคมปิตาธิปไตยหรือแบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง สังคมที่ให้ความสำคัญหรือให้คุณค่ากับชายมากกว่าหญิง และให้ชายมีอำนาจทั้งการครอบงำทางความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ทางสังคม ภาวะปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่นี้ ปรากฏทั้งระดับโครงสร้างทางสังคมและระดับปัจเจก ในกรณีนี้เห็นได้จากในกฎหมายอาญาว่าด้วยการกระทำความผิดทางเพศเรื่องข่มขืนกระทำชำเรา

การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการในการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กในครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นในโรงเรียน ไปจนถึงการเรียนรู้ในสังคม เช่น การทำงาน การใช้ชีวิตในครอบครัว ฯลฯ

อุดมการณ์ทางสังคม หมายถึง สิ่งที่คนในสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติซึ่งมาจากการขัดเกลาในครอบครัว ชุมชน และสังคม จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามและควรปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน

อุดมการณ์ทางเลือกแนวสตรีนิยม หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ที่เกิดจากการสร้างความรู้ และการเคลื่อนไหวของขบวนการสตรีนิยม เพื่อผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย ให้หลุดจากภาวะปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่

เพศภาวะ หมายถึง ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ที่ถูกสร้างทางสังคม ก่อให้เกิดความคาดหวังในบทบาทหญิงชาย และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

ภาพเหมารวม หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นล่วงหน้าในความคิดที่มีต่อผู้หญิง ก่อให้เกิดความคิด และความเชื่อต่อผู้หญิงในทันทีว่าผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะตามภาพในความคิดเช่นนั้น

1.4 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายผู้หญิงในครอบครัว ในกฎหมายไทย
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนเรื่องความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายทางเพศและทางร่างกายผู้หญิงในครอบครัว ในกฎหมายไทย โดยใช้ทฤษฎีสตรีนิยม และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์ความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
 ในประเด็นการทำร้ายทางเพศในกรณีการทำร้ายทางเพศและร่างกายต่อผู้หญิงในครอบครัว
 ในกฎหมายไทยจากมุมมองสตรีนิยม และข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมาย



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved